

TIMSS XALQARO BAHOLSH DASTURI O'QUVCHILARNING O'ZLASHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI O'RNI

Abduxamitova Nasiba Umarali qizi
Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti
2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro baholash dasturlarining o'quvchilarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. PIRLS va TIMSS kabi xalqaro baholash tizimlari boshlang'ich sinf o'quvchilarning nafaqat an'anaviy bilim darajasini, balki ularning mantiqiy fikirlash, muammolarni hal qilish va real hayotga tadbiq eta olish qobiliyatlarini baholaydi. Bundan tashqari xalqaro baholash dasturlarining o'quvchilarning mustaqil fikirlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini rivojlantirishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqot ta'lim sifatini xalqaro miqyosda solishtirish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash, shuningdek, ta'lim siyosatini takomillashtirish uchun muhim ma'lumotlar taqdim etadi.

Tayanch so'zlar: TIMSS, matematika, tabiiy fan, YUNISEF, o'zlashtirish, ta'lim, xalqaro tadqiqot.

Mamlakatimizda so'ngi yillarda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va ta'lim sifatini baholash hamda raqamli ta'limni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqd. Bugungi zamonaviy texnologik dunyoda muhim hisoblangan matematikaga oid bilimlarni va qobiliyatlarni rivojlantirish barcha bolalar uchun manfaatlidir. Bugungi zamonaviy o'zgaruvchan dunyoda yangi ko'nikmalarni o'rganish va muammolarni hal qilish qobiliyati juda muhimdir. TIMSS xalqaro baholash dasturida 4- va 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy fanlar bo'yicha egallagan bilim darajasi va sifatini solishtirish hamda milliy ta'lim tizimidagi farqlarni aniqlash bilan bir qatorda, qo'shimcha ravishda maktablarda matematika va tabiiy fanlar bo'yicha berilayotgan ta'lim mazmuni, o'quv jarayoni, ta'lim muassasasining imkoniyatlari, o'qituvchilar salohiyati, o'quvchilarning oilalari bilan bog'liq omillari o'rganiladi.

Bugungi kun oldimizga qo'ygan buyuk maqsadlarimizning hayotimiz taraqqiyoti zamon talablariga mos ravishda yuqori malakali ongli mutaxassis kadrlar tayyorlash muommosi bilan bog'liqligini barchamiz anglab yetmoqdamiz. Shu maqsadda, O'zbekiston Respublika Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida

ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2018-yil 8- dekabrda 997- sonli qarori bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi huzurida Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi tashkil etildi. Shu bilan bir qatorda, respublika xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish, xalqaro aloqalarni o'rnatish, yosh avlodning ijodiy g'oyalari va ijodkorligini har tamonlama qo'llab-quvvatlash hamda rag'batlantirish maqsadida qator xalqaro baholash dasturlari, jumladan, TIMSS xalqaro tadqiqot bo'yicha ta'lim yutuqlarini baholashda ishtirok etish dolzarb vazifa sifatida belgilanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini TIMSS xalqaro baholash dasturiga tayyorlash ayni vaqtda muhim hodisa hisoblanadi. Agar boshlang'ich sinf o'quvchilarini TIMSS xalqaro baholash dasturiga tayyorlash samarali tashkil etilsa, tayyorlash usul va vositalari faollashtirilsa, o'qituvchi ta'lim jarayonida ijodiy ishlab, matematika va tabiatshunoslik darslarida hayotiy misollar, mantiqiy tushunchalardan o'rinli foydalanilsa, o'quvchilarning o'quv-bilim faoliyat samarali bo'ladi. TIMSS xalqaro baholash dasturida 4- va 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy fanlar bo'yicha olib borilayotgan ishlar kundalik hayotda juda muhim sanaladi. Matematika jumladan, muhandislik, arxitektura, buxgalteriya hisobi, bank, biznes, tibbiyot, ekologiya va aerokosmik kabi ko'plab sohalarda juda muhimdir. Matematika iqtisodiyot va moliya, shuningdek, hisoblash texnologiyalari va dasturiy ta'minotni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Tabiiy fanlar-bu tabiat hodisalari, tirik organizmlar va jonsiz moddalar, jumladan, bizning ob-havo, yer va suv, oziq-ovqat va yoqilg'i, manbalarimiz. Matematika va tabiiy fan ta'limda bir-birini to'ldiruvchi asosiy fanlardir. Matematika tabiiy fanlarning tili bo'lib, ularni tushunish va tahlil qilish uchun zarur vosita hisoblanadi. Tabiiy fanlar esa matematikani real hayotda qo'llash imkonini beradi. Ularni birgalikdagi o'rni ilm-fan texnologiya va muhandislikda innovatsiyalar yaratish uchun juda muhimdir

TIMSS tadqiqotida o'zlashtirish to'g'risida olingan ma'lumotlar bilan kontekstli so'rovnomalar shkalalari birgalikda quyidagi maqsadlarda qo'llanilishi mumkin: tizim darajasidagi o'zlashtirish dinamikalarini global kontekstda monitoring qilish; TIMSS tadqiqotlari natijalaridan ta'lim siyosatini yurituvchilarni xabardor qilish va yangi yoki qayta ko'rib chiqilgan siyosatning samaradorligini monitoring qilishda foydalanish; Past natija ko'rsatayotgan har qanday hududlarni aniqlash va o'quv dasturlarini isloh qilishni rag'batlantirish; o'tgan davriylikdagi to'rtinchi sinf kogortasi keyingi davriylikda sakkizinchi sinfda qanday ishlashini

kuzatish; uy va maktabda ta'lim olish va ta'lim berish sharoitlariga bog'liq holda o'quvchilarning matematika va tabiiy fanlarni o'zlashtirishlari haqidagi muhim ma'lumotlarni olish.

Joriy yilning may oyida Xalq ta'limi vazirligi va YUNISEFning O'zbekistondagi vakolatxonasi hamkorligida "O'quvchilarning muvaffaqiyatli o'zlashtirishiga salbiy ta'sir etuvchi omillarni aniqlash" mavzusida tadqiqot o'tkazildi. Unda respublika bo'yicha tanlab olingan 255 ta maktabda tahsil olayotgan 4-sinf o'quvchilarining matematika, o'qish va tabiatshunoslik fanidan bilimi tajriba tariqasida sinovdan o'tkazildi. Monitoring uchun TIMSS tadqiqoti materiallari mazmuni, talabidan kelib chiqib, test savollari tayyorlandi. Test sinovi materiallari YUNISEF tashkiloti bilan hamkorlikda umumlashtirilib, tahlil qilinmoqda. O'zbekiston TIMSS va boshqa xalqaro tadqiqotlarda qatnashish orqali rivojlangan mamlakatlar tajribalarini O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llash, o'z natijalarini boshqa davlatlar natijalari bilan qiyosiy taqqoslash imkoniyatlariga ega bo'ladi. Tadqiqotda, O'zbekistonning 4- va 8- sinf o'quvchilari boshqa davlatlardagi tengdoshlariga nisbatan matematika va tabiiy fanlardan savodxonligi qay darajada yuqori? Matematika va tabiiy fanlar 4- va 8- sinf o'quvchilari uchun qiziqarli fanmi? Bugungi kunda bizning mamlakatimizda matematika va tabiiy fanlarni o'qitish jarayoni qanday tashkil etilgan? Mamlakatimizda matematika va tabiiy fanlarni o'qitish bo'yicha o'qituvchilar metodlari boshqa mamlakatlar o'qituvchilari metodlaridan nimasi bilan farq qiladi? kabi asosiy masalalar o'rganiladi va tadqiq etiladi. TIMSS savollari shundan iboratki matematik misollar va masalalarni shunchaki ishlabgina qolmay ularga izoh berib o'tsalar yuqori ballarga ega bo'lishlari mumkin.

O'quvchilarni matematika fanidan baholash bo'yicha matematik misollarni ko'rib chiqamiz. Masalan: 600 ta kitobni har bir qutiga 15 tadan joylashtirish kerak. Necha quti kerak bo'lishini aniqlash uchun quyidagi keltirilgan qaysi amaldan foydalanish mumkin?

- A) 15 ga 600 ni qo'shish.
- B) 600 ni 15 ga ko'paytiramiz.
- C) 600 dan 15 ni ayirish.
- D) 600 ni 15 ga bo'lamiz.

Bu masala bo'lish amali yordamida hal qilinadi, chunki 600 ta kitobni har qutiga 15 tadan joylashtirishimiz kerak. Har bir qutiga sigaydiga kitob sonini bilganimizda keyin, necha quti kerak bo'lishini topish uchun 600 ni 15 ga bo'lish kerak.

Keyingi **masala:** TIMSS dasturidan foydalanib 4 sinf kitobidan matematik masalani ko'rib chiqamiz. Madina dugonalari bilan birga hiyobon bo'ylab sayir qilishga 2 soat 39 minut sarflashdi. Bu vaqtning uchdan bir qismida ular piyoda yurishdi, 35 minut velosiped uchishdi, qolgan vaqtda esa samakatda sayir qilishdi. Ular qaysi transport turida ko'proq uchishgan?

Yechimi : Barcha vaqtni daqiqaga aylantiramiz :

2 soat 39 minut = 159 daqiqa

Uchdan bir qismida piyoda yurishgan:

$159 : 3 = 53$ daqiqa

Velosipedga uchgan payt

35 daqiqa

Samakatda uchishgan vaqt:

$159 - (53 + 35) = 71$ daqiqa

Javob: Eng ko'p vaqt samakatda uchishgan.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki TIMSS ta'lim sifati va o'quvchilarning bilim darajasini baholashga yordam beradi. Natijalar ta'lim tizimidagi kamchiliklarni aniqlash va uni takomillashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot mamlakatlar o'rtasida ta'lim bo'yicha tajriba almashtirish imkoniyatini ham yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tag'ayeva M. TIMSS xalqaro tadqiqotining mamlakatimiz hayotidagi o'rni va ahamiyati. Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021
2. Maxmudova M. Qobulova N. TIMSS xalqaro baholash dasturi va uning boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ahamiyati. International scientific-online conference.
3. I.V.Repyova. Nuqtadan 0 gacha bo'lgan masofa. 4 sinf uchun Matematika kitobi. 2 qism. 2023 yil. 12-bet.